

PANDEMİ SÜRECİNDEKİ SAĞLIK ÇALIŞANLARININ İŞE BAĞLI GERGINLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Investigation Of Work-Based Tension Levels Of Healthy Workers During The Pandemic Process

Uzman Psikiyatri Hemşiresi, Tuba GEÇDİ

Sağlık Bakanlığı, Necip Fazıl Şehir Hastanesi, Kahramanmaraş/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1483-0852>

Dr. Öğretim Üyesi, Nihal ALOĞLU

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Kahramanmaraş/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4162-2845>

ÖZET

Amaç: Bu araştırma Pandemi dönemindeki sağlık çalışanlarının işe bağlı gerginlik düzeylerini belirlemek, bunların bazı demografik özellikleri ile mesleki değişkenlerinin ilişkisini incelemek amacıyla yapıldı.

Yöntem: Nicel yaklaşımının kullanıldığı bu çalışma, genel tarama modeline dayalı betimsel bir araştırmadır. Araştırmanın örneklemini sosyal medya kullanan ve çevrimiçi ortamda araştırmaya destek olmayı kabul eden 788 sağlık çalışanı oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak demografik bilgiler içeren anket formu ve İşe Bağlı Gerginlik Ölçeği (İBGÖ) kullanılarak toplanmıştır. Veriler SPSS 20,0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ile Sağlık Çalışanların Sağlık Bakanlığının corona virüse karşı 14 kuralına toplumun uyumuna yönelik düşünceleri ile ilgili görüşlerini hesaplamada betimsel istatistik yöntemi, Levene's homojenlik testi uygulanmış, bu testin sonucuna göre bağımsız örnek t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), testi ve Post Hoc (LSD) testi kullanılmıştır.

Bulgular: Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinden eğitim değişkeni ve işe bağlı gerginlik ölçeğine ilişkin yapılan testinin sonu göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F= 5,377$; $p<0,05$). Sağlık çalışanlarının meslekleri ile işe bağlı gerginlik ölçeğine ilişkin yapılan testinin sonu göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F= 2,906$; $p<0,05$). Sağlık çalışanlarının pandemi sürecinde çevredekilerin sağlıkçılara bakış algısıyla meslekleri ile işe bağlı gerginlik ölçeğine ilişkin yapılan testinin sonu göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F= 13,592$; $p<0,05$).

Sonuç: Tükenmişlik ve işe bağlı gerginliği azaltmak için, yoğun çalışma şartları ve iş ortamındaki sorunlar iyileştirilmeli, birimler arası rotasyon, motivasyon ve yönetime katılım gibi uygulamalar üzerinde durulmalıdır.

Anahtar kelimeler: Pandemi, Covid-19, İşe Bağlı Gerginlik Sağlık Çalışanları

ABSTRACT

Objective: This research for identified the levels of work-related tension levels of health workers and to examined the relationship between some demographic features and occupational variables.

Method: This study, in which quantitative approach is used, is a descriptive research based on general survey model. The sample of the study consists of 788 healthcare workers who use social media and agree to support the research online. Data were collected using a questionnaire containing demographic information and Work-Related Tension Scale (IASP) as data collection tools. The data were analyzed using the SPSS 20.0 program. Descriptive statistics method, Levene's homogeneity test was applied to calculate the socio-demographic characteristics of the participants and the opinions of Healthcare Employees regarding the opinions of the Ministry of Health regarding the compliance of the society against the corona virus 14 rules, according to the result of this test, the independent sample t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), test and Post Hoc (LSD) test were used.

Results: It was determined that there was a statistically significant difference according to the end of the test regarding the education variable and work-related tension scale from the socio-demographic characteristics of the participants. ($F= 5,377$; $p<0,05$). It was determined that there was a statistically significant difference compared to the end of the test of healthcare

workers regarding their profession and work-related tension scale ($F = 2.906$; $p < 0.05$). During the pandemic process, it was determined that the healthcare professionals showed a statistically significant difference between the perception of the people around them and their perception of the healthcare professionals compared to the end of the test regarding their occupation and work-related tension scale ($F = 13.592$; $p < 0.05$).

Conclusion: In order to reduce work-related tension, intensive working conditions and problems in the work environment should be improved, and practices such as inter-unit rotation, job enrichment, motivation and participation in management should be emphasized.

Keywords: Pandemic, Covid-19 Work-Related Strain, Health Workers.

1. GİRİŞ

Koronavirüs hastalığı (COVID-19) yeni bulunan bir koronavirüsün neden olduğu bulaşıcı bir hastalıktır. Coronavirus'ler tek zincirli, pozitif polariteli, zarflı RNA yapısına sahip bir virüsdür. Hayvanlarda veya insanlarda büyük hastalıklara neden olabilecek COVID-19 virüsü ilk kez 2019 Aralık ayında Çin'in Hubei Eyaleti'nin Wuhan kentinde ortaya çıkmıştır (Zhu vd., 2020).

Bu virüs insanlarda, soğuk algınlığı belirtilerinden ciddi solunum yolu enfeksiyonlarına kadar değişen bulgulara neden olabilmektedir. Hastalardan alınan solunum yolu numunelerinin incelenmesiyle virüsün daha önceki SARS-CoV ile %80 oranında benzer olduğu anlaşılmış ve 7 Ocak 2020'de Çin'de ortaya çıkan koronavirüsün bugüne kadar gözlenmeyen bir tür olduğu kabul edilmiştir. Bu yeni virüse "Novel Coronavirus (2019-nCoV)" adı verilmiştir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020).

COVID-19 virüsü bulaşmış çoğu insan hafif ile orta şiddette solunum hastalığı geçirmektedir. Komplike olmayan üst solunum yolu viral enfeksiyonu olan hastalarda ateş, öksürük, boğaz ağrısı gibi spesifik olmayan boğaz, burun tıkanıklığı, baş ağrısı, kas ağrısı veya hâlsizlik gibi belirtiler görülebilir. Kardiyovasküler hastalık, diyabet, kronik solunum hastalığı, kanser ve immün yetmezliği bulunan hastalar gibi kronik hastalığı bulunan 60 yaş üstü insanlarda zatürre, ağır solunum yetmezliği, böbrek yetmezliği ve ölüm görülebilmektedir (World Health Organization, 2020; . Huang vd., 2020).

Dünya Sağlık Örgütü'nün "pandemi" olarak kabul ettiği COVID-19 salgını, insanlığın karşı karşıya kaldığı ciddi bir sağlık sorunu olmuştur. Bu süreçte ülkemiz dahil, Dünya ülkeleri salgınla mücadelesini sürdürürken tüm sağlık personelleri bu zorlu mücadelede en ön saflarda yer almışlardır. Çünkü biliyoruz ki Covid-19 ile mücadelede sağlık personelleri kilit role sahiptirler. Bu süreçte genellikle zor koşullar altında, şüpheli veya doğrulanmış COVID-19 hastaları için gerekli bakımı sağlamakta ve sağlamaya devam etmektedirler. Daha büyük kitleleri korumak için virüs ile bulaş riskini bile göze almaktadırlar. Bu aşamada birçok zorlukla karşılaşmakta ve bundan asla yılmamaktadırlar (WHO, 2020; Lai vd., 2020; Ökdem vd. 2000).

Sağlık çalışanları hastaların problemlerine yardım edebilmek, tedavi yapmak, hayat kurtarmak, sakatlıkları önlemek gibi büyük sorumluluklar getiren bir çalışma hayatına sahiptirler. Uzun süreli çalışma saatlerine bağlı olarak destek ve kontrol eksikliği, iş-ev karmaşası ve uyku yoksunluğu, çeşitli özel eğitim programlarında bulunma gibi durumların depresyon, stres ve kaygı oluşturduğu belirtilmektedir (Thomas, 2004; Sajjadi vd., 2017). Yoğun çalışma temposu, nöbetler, iş ortamındaki sorunlar, sağlık hizmeti verilirken oluşan bazı yetersizlikler, çalışan sağlık profesyonelleri eksikliği nedeniyle daha yoğun çalışma, sağlık çalışanlarının orantısız dağılımı gibi sorunlar sağlık çalışanlarında işe bağlı gerginlik sorunlarını beraberinde getirmektedir.

İşe bağlı gerginlik kişide depresyon, anksiyete, çaresizlik duyguları gibi ruhsal, baş ağrısı, kaslarda gerginlik, uykusuzluk gibi fizyolojik etkilere yol açmaktadır. İşe bağlı gerginliğin işte verimi ve üretimi düşürme, iş doyumunda azalma, işe gecikme, özür uydurarak hiç gelmeme ya da işi tamamen bırakma bunların sonucunda da deneyimli personelin kurumda uzun süre tutulmaması gibi kurumsal sonuçları vardır (Erçevik, 2010).

Ayrıca mesleki sorunlar (stres,anksiyete) özellikle sağlık profesyonellerini sürekli etkileyen bir faktör olup, sağlık çalışanlarının agresif olmalarına, işe gelmek istememelerine, üretkenlik ve verimliliklerinin azalmasına sebep olur (Lasebikan ve Oyetunde, 2012). İşe bağlı gerginliğin fazla olması, sağlık çalışanlarının yaşamını olumsuz yönde etkileyebilir, zihinsel sağlık sorunlarına neden olabilir ve hatta tükenmişlik deneyimine yol açabilir (Selamu vd., 2017). Pakistan' da yapılan bir çalışmada işe bağlı

gerginlik nedeniyle kadın sağlığı çalışanlarının %26' sında zihinsel sıkıntıların olduğu belirlenmiştir (Haq vd., 2008).

Sağlık çalışanlarının yaşadığı işe bağlı gerginlik sorunlarını en aza indirmek için, bu duruma sebep olan tüm etkenler tespit edilmeli, ortadan kaldırılmalı ve sağlık çalışanlarının daha mutlu, daha verimli çalışması ile iş doyumunun yüksek olması için gerekli önlemler alınmalıdır. Bu çalışmanın amacı pandemi sürecinde sağlık çalışanlarının işe bağlı gerginlik düzeylerini belirlemek, bunların bazı demografik özellikleri ile mesleki değişkenlerinin ilişkisini araştırmaktır.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1 Araştırmanın Türü: Bu araştırma Nicel yaklaşımının kullanıldığı, genel tarama modeline dayalı betimsel bir araştırmadır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman: Araştırma Kahramanmaraşta görev yapan sağlık çalışanları (hekim, hemşire ve ebe) üzerinde, Mart 2020 yılının Nisan ayında başlanmış olup veri toplama süreci sadece 3 ayla sınırlıdır.

2.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Nicel yaklaşımının kullanıldığı bu çalışma, genel tarama modeline dayalı betimsel bir araştırmadır. Tüm sağlık çalışanları çalışmanın evreni oluşturmaktadır. Bu araştırmada olasılıklı olmayan örnekleme türlerinden biri olan kartopu yöntemi kullanılmıştır. COVID-19 pandemisinin neden olduğu kısıtlamalardan, sağlık çalışanlarının iş yoğunluğunun fazla olması ve onlara erişimin kısıtlı olması nedeniyle sosyal medya ile veriler toplanmıştır.

2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın bazı sınırlılıkları söz konusudur. Bunlar:

- ✓ Araştırmaya Covid-19 pandemisinin ülkemizde başladığı Mart 2020 yılının Nisan ayında başlanmış olup veri toplama süreci sadece 3 ayla sınırlıdır. Dolayısıyla tüm pandemi süresini kapsamamaktadır.
- ✓ Veri toplama yöntemleri içerisinde sadece anket yöntemi kullanılmıştır.
- ✓ Araştırmanın yapıldığı dönem (2020) ile sınırlıdır.
- ✓ Araştırma sonuçları, araştırma kapsamında yararlanılan ölçekten elde edilen veriler ile sınırlıdır.

2.4. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Değerlendirilmesi

Bu araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmıştır. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulunun 13.05.2020 Tarihli, 2020/09 oturum ve 04 Nolu kararıyla etik izni alınmıştır. Çalışmada Pandemi döneminde Sağlıkçıların İşe Bağlı Gerginlik Ölçeğinden elde edilen veriler SPSS 20,0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ile Sağlık Çalışanların Sağlık Bakanlığının corona virüse karşı 14 kuralına toplumun uyumuna yönelik düşünceleri ile ilgili görüşlerini hesaplamada betimsel istatistik yöntemi kullanılmıştır. İşe Bağlı Gerginlik düzeylerinin dağılımının normal olup olmadığını bulmak için çarpıklık kat sayısı hesaplanmış -1 ile +1 arasında olduğundan normal olarak dağıldığı bulunmuştur (Büyüköztürk vd., 2017). İşe Bağlı Gerginlik Ölçeği ile soyo-demografik ve meslek ile ilgili değişkenler açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek için önce parametrik/parametrik olmayan testlerin kullanılacağını belirlemek için Levene's homojenlik testi uygulanmış, bu testin sonucuna göre bağımsız örnek t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), testi ve Post Hoc (LSD) testi kullanılmıştır. Yapılan bu analizler sonucunda sadece anlamlı farklılık gösteren değişkenler ile ilgili bulgulara ve tablolara yer verilmiştir

İşe Bağlı Gerginlik Ölçeği: Revicki ve arkadaşları tarafından 1991 yılında geliştirilen ölçeğin Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirliği 1996 yılında Aslan ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. İşe Bağlı Gerginlik ölçeği sağlık alanında çalışanlarda işe bağlı gerginlik ve stresi belirlemek amacıyla geliştirilmiş 18 madde içeren 4 'lü likert tipi bir öz bildirim ölçeğidir. Maddeler "tamamıyla bana uygun", "büyük ölçüde bana uygun", "kısmen bana uygun" ve "bana hiç uygun değil" biçiminde ve 4-1 puan arasında değerlendirilmektedir. 2, 4, 8, 9, 11 ve 15. maddeler tersine puanlanmaktadır. Alınabilecek en düşük puan 18, en yüksek puan 72'dir. İşe Bağlı Gerginlik ölçeği Cronbach's alfa güvenilirlik katsayısı 15. maddenin madde-test korelasyonlarını oldukça düşürdüğünü göstermiştir. Bu nedenle bundan sonraki çalışmalarda bu

maddenin ölçekten çıkarılmasının uygun olacağı ve güvenilirliği artıracığı belirtilmiştir (Aslan vd., 1998; Aslan vd., 1996). Bu çalışmada da 17 madde üzerinden yapılan Cronbach's alfa güvenilirlik katsayısı 0,766 olarak bulunmuştur.

3. BULGULAR

Tablo 1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleriyle İlgili Tanımlayıcı İstatistikler

Demografik Özellikler	Katılımcı Sayısı (N)	Yüzde (%)	Demografik Özellikler	Katılımcı Sayısı (N)	Yüzde (%)
Cinsiyet			Bekar	271	34,3
Kadın	606	76,7	Evli	495	62,7
Erkek	183	23,2	Diğer	24	3,0
Total	788	100,0	Total	788	100,0
Yaş			Eğitim		
18-24 yaş	109	13,8	Orta öğretim	52	6,6
25- 31 yaş	240	30,4	Önlisans	124	15,7
32- 38 yaş	170	21,5	Lisans	467	59,1
39- 45 yaş	172	21,8	Lisansüstü(Tıpta uzmanlık eğitimi, doktora ve yüksek lisans eğitimi)	147	18,6
46 ve üzeri yaş	99	12,5			
Total	788	100,0	Total	788	100,0
Çocuk Sayısı			Meslek		
1	152	19,2	Uzman Doktor	58	7,3
2	236	29,9	Pratisyen Doktor	36	4,6
3	90	11,4	Hemşire	466	59,0
YOk	312	39,5	Ebe	132	16,7
			Diğer (ATT, Eczacı, Diyetisyen, Psikolog Laborant vb.)	98	12,4
Total	788	100,0	Total	788	100,0
Çalıştığınız Kurum			Mesleği Sevme Durumu		
Hastane	633	81,7	Düşük düzeyde	58	7,3
ASM Eğitim	102	12,0	Orta düzeyde	377	47,7
Diğer	53	6,2	Yüksek düzeyde	354	44,0
Total	788	100,0	Total	788	100,0
İdari Görevin Bulunması			Psikiyatrik bir hastalığın Olması		
Evet	150	19,2	Evet	44	5,6
Hayır	638	80,8	Hayır	744	94,4
Total	788	100,0	Total	788	100,0
Pandemi Sürecinde Çevrenizdeki İnsanların Sağlıkçılara Tutumları			Şuandaki çalışma şekli?		
Olumsuz	249	31,6	Pandemi kliniği veya şüpheli vakaların bulunduğu alanda çalışmak	301	38,1
Nötr	143	18,2	Dolaylı olarak çalışma	233	29,5
Olumlu	396	50,2	Direkt ve dolaylı olarak çalışmamak	256	32,4
Total	788	100,0	Total	788	100,0
Ülkedeki Covi-19 pandemi süreci yönetimini nasıl buluyorsunuz?					
Çok iyi	168	21,4			
İyi	397	50,4			
Kararsızım	150	19,0			
Kötü	62	7,8			
Çok kötü	11	1,4			
Total	788	100,0			

Tablo 1 incelendiğinde çalışmaya katılan 788 sağlık personellerinin %23.2'si erkek %76.7'si kadın olup; %30.4'ünün yaşları 25-31 arasındadır. Araştırmaya katılanların bazı demografik özellikleri incelendiğinde %62.7'si evli; %77,7'sinin üniversite mezunu; %47.7'sinin mesleğini orta düzeyde sevdiği, %5.6'sında ise

psikiyatrik bir hastalık olduğu görülmüştür. Çalışmaya katılanların %59.9'u hemşire, %16.7'si ebe ve %11.9'u doktordan oluşmuştur. Covid-19 pandemi sürecinde sağlık personellerinin %38.1'inin pandemi kliniği veya şüpheli vakaların bulunduğu alanda çalıştığı tesbit edilmiştir.

Çalışanların %50,2'sinin pandemi sürecinde çevrelerindeki insanların sağlıkçılara olan tutumlarının olumlu, %31.6'sının ise olumsuz, ülkedeki covid-19 pandemi süreci yönetimini %50.4'ünün iyi düşündüklerini belirtmişlerdir.

Tablo 2. Sağlık Çalışanların Sağlık Bakanlığının Corona virüse karşı 14 Kuralına Toplumun uyumuna Yönelik Düşünceleri

Toplumun Sağlık Bakanlığından Corona virüse karşı 14 Kurala uyumunu nasıl buluyorsunuz?		Daima	Sıklıkla	Bazen	Nadiren	Hiç	A.O
1. Elleri sık sık su sabun ile en az 20 saniye yıkama	N	299	310	148	30	2	4,11
	%	37,9	39,3	18,8	3,8	,3	
2- Sosyal mesafeyi koruma	N	218	220	268	65	19	3,70
	%	27,6	27,8	33,9	8,2	2,4	
3- Öksürme ve hapşırma da mendili yoksa dirseğin iç kısmını kullanma.	N	276	221	240	67	16	3,84
	%	34,9	28,0	28,3	8,5	2,0	
4- Tokalaşma, sarılma gibi yakın temaslardan kaçınma.	N	366	265	118	35	6	4,20
	%	46,3	33,5	14,9	4,4	,8	
5- Ellerle göze, ağıza ve buruna dokunmamak	N	196	258	252	66	18	3,69
	%	24,8	31,9	31,9	8,4	2,3	
6- Yurt dışı seyahatleri iptal etme	N	531	149	77	14	19	4,47
	%	67,2	18,9	9,7	1,8	2,4	
7- Yurt dışından dönüşte ilk 14 günü evde geçirme	N	363	218	157	39	13	4,11
	%	45,9	27,6	19,9	4,9	1,6	
8- Bulunulan ortamları sık sık havalandırma	N	383	268	117	20	2	4,28
	%	48,5	33,9	14,8	2,5	,3	
9- Kıyafetleri 60-90OC'de deterjanla yıkama	N	341	277	139	27	6	4,16
	%	43,2	35,1	17,6	3,4	,8	
10- Kapı kolları, lavabolar gibi sık kullanılan yüzeyleri her gün temizlemek.	N	282	303	177	24	4	4,06
	%	35,7	38,4	22,4	3,0	0,5	
11- Maske takmadan dışarı çıkmamak	N	363	261	127	31	9	4,19
	%	45,9	33,0	16,1	3,9	1,0	
12- Havlu gibi eşyaları ortak kullanmamak	N	322	227	184	47	10	4,02
	%	40,8	28,7	23,3	5,9	1,3	
13- Bol sıvı, dengeli beslenme, uyku düzenine uyma	N	251	249	238	41	11	3,87
	%	31,8	31,5	30,1	5,2	1,4	
14- Düşmeyen ateş, öksürük vs. maske takarak bir sağlık kuruluşuna başvurma.	N	371	262	127	19	11	4,22
	%	47,0	33,2	16,1	2,4	1,4	

Tablo 2 incelendiğinde en yüksek ortalamayı Yurt dışı seyahatleri iptal etme ($x=4,43$), Bulunulan ortamları sık sık havalandırma ($x=4,26$), Tokalaşma, sarılma gibi yakın temaslardan kaçınma ($x=4,19$), Maske takmadan dışarı çıkmamak ($x=4,18$), kuralına uyum almıştır. Sosyal mesafeyi koruma ($x=3,68$), Ellerle göze, ağıza ve buruna dokunmamak ($x=3,68$), Öksürme ve hapşırma da mendili yoksa dirseğin iç kısmını kullanma ($x=3,84$) kuralı almıştır. Tabloya göre sağlık çalışanlarının insanların toplumsal sağlık kurallarına uyum da problem yaşadıkları düşüncesindedir denebilir.

Tablo 3: Tablo 3. İşe Bağlı Gerginlik Ölçek Puanların Ortalaması (N:788)

Ölçek	Alt ve Üst Değer	İşaretlenen Alt ve Üst Değer	X	SS
Toplam puanlar	18- 72	29 -66	49,21	6,80

Tablo 3 incelendiğinde; araştırma kapsamına alınan sağlık çalışanların işe bağlı gerginlik ölçeğinden aldıkları alt ve üst değer 29-66, ortalama ve standart sapması ise 49.21 ± 6.80 olarak saptanmıştır.

Tablo 4: Sağlık Çalışanlarının Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre İşe Bağlı Gerginlik Düzeyleri(N:788)

Değişkenler	Kategori	N	X	Sd	F	p	Anlamlılık
Eğitim	Orta öğretim	52	46,69	6,561	5,377	,001	Ön lisans> Orta öğretim Lisans> Orta öğretim Ön lisans > Lisans üstü
	Ön lisans	122	50,70	6,659			
	Lisans	467	49,38	6,781			
	Lisans üstü (Tıpta uzmanlık, YL, Dr)	147	48,31	6,766			
Meslek	Uzman Doktor	58	47,59	7,066	2,906	0,21	Ebe > Uzman Doktor Ebe>Hemşire
	Pratisyen Doktor	36	48,47	6,876			
	Hemşire	465	48,93	6,695			
	Ebe	132	50,70	6,674			
	Diğer(Eczacı,Diyetisyen,ATT, Laborant vb.)	97	49,75	7,025			
Mesleği Sevme Düzeyi	Düşük düzey	57	44,00	7,02	26,514	0,00	Orta düzey >Düşük düzey Yüksek düzey>Düşük düzey
	Orta düzey	376	48,70	6,70			
	Yüksek düzey	354	50,57	6,39			
Pandemi Döneminde Sağlıklara Bakış Algısı	Olumlu	396	50,26	6,67	13,592	,000	Olumlu >Olumsuz Olumlu> Nötr
	Olumsuz	248	48,83	6,50			
	Nötr	143	46,92	7,06			

Tablo 4 incelendiğinde; yapılan Anova analizi sonucunda elde edilen bulgulara göre; Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinden eğitim değişkeni ve işe bağlı gerginlik ölçeğine ilişkin yapılan testinin sonu göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (F= 5,377; p<0,05). Anlamlı farklılıkların hangi ikili gruplardan kaynaklandığını tespit etmek için Post-Hoc (Çoklu Karşılaştırma) testlerinden biri olan LSD testi yapılmıştır. Bu test sonucunda elde edilen bulgulara göre; ön lisans mezunu çalışanların işe bağlı gerginlik düzeylerinin Orta öğretim ve Lisans üstü mezunlarına göre, lisans mezunlarının orta öğretim mezunlarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Sağlık çalışanlarının meslekleri ile işe bağlı gerginlik ölçeğine ilişkin yapılan testinin sonu göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (F= 2,906; p<0,05). Anlamlı farklılıkların hangi ikili gruplardan kaynaklandığını tespit etmek için Post-Hoc (Çoklu Karşılaştırma) testlerinden biri olan LSD testi yapılmıştır. Bu test sonucunda elde edilen bulgulara göre; ebe olarak çalışanların uzman doktor ve hemşirelere göre işe bağlı gerginlik düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların mesleklerini sevme düzeyleri ve işe bağlı gerginlik düzeyleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir (F= 26,514; p<0,05). Sağlıkçıların mesleklerini orta düzeyde sevenlerin düşük düzey sevenlere göre, yüksek düzeyde seven çalışanların mesleklerini düşük düzey sevenlere göre gerginlik düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Sağlık çalışanlarının pandemi sürecinde çevredekilerin sağlıklara bakış algısıyla meslekleri ile işe bağlı gerginlik ölçeğine ilişkin yapılan testinin sonu göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (F= 13,592; p<0,05). Anlamlı farklılıkların olumlu bakış algısına sahip katılımcıların nötr ve olumsuz bakış algısına sahip katılımcılara göre daha yüksek işe bağlı gerginliğe sahip oldukları tespit edilmiştir.

4.TARTIŞMA VE SONUÇ

COVID-19 yeni koronavirüs pandemisi tüm dünyayı etkisi altına alan uluslararası bir halk sağlığı acil durumudur. Tüm bulaşıcı hastalıklarında olduğu gibi pandemide mücadelede en büyük yük sağlık personellerinin olmuştur. Bu hastalığın yeni bir virüsten kaynaklanması, hastalık hakkında bilgilerin kısıtlı ve az olması, sağlık hizmetlerine olan isteklerin ve başvuruların yükselmesi; zaten toplum genelinde yüksek düzeyde görülen anksiyete, stres ve depresyon gibi ruhsal sorunların sağlık personellerinde de yüksek oranda görülmesine neden olmuş ve yoğun çalışma temposu, temaslı olma durumu sağlık

çalışanlarında işe bağlı gerginliği artırmıştır. Sağlık personellerinin pandemi döneminde yaşadıkları psikolojik sorunlarla ilgili birçok çalışma yapılmıştır (Karadere, 2020; Kang vd., 2020).

Bu çalışmamıza gönüllü olarak katılan sağlık çalışanlarının sosyodemografik özellikleri incelendiğinde; çalışmaya katılan 788 sağlık personellerinin %23.2'si erkek %76.7'si kadın olup; %30.4'ünün yaşları 25-31 arasındadır. Araştırmaya katılanların bazı demografik özellikleri incelendiğinde %62.7'si evli; %77.7'sinin üniversite mezunu; %47.7'sinin mesleğini orta düzeyde sevdiği, %5.6'sında ise psikiyatrik bir hastalık olduğu görülmüştür. Çalışmaya katılanların %59.9'u hemşire, %16.7'si ebe ve %11.9'u doktordan oluşmuştur. Covid-19 pandemi sürecinde sağlık personellerinin %38.1'inin pandemi kliniği veya şüpheli vakaların bulunduğu alanda çalıştığı tesbit edilmiştir.

Çalışanların %50,2'sinin pandemi sürecinde çevrelerindeki insanların sağlıkçılara olan tutumlarının olumlu, %31.6'sının ise olumsuz, ülkedeki covid-19 pandemi süreci yönetimini %50.4'ünün iyi düşündüklerini belirtmişlerdir.

Bu çalışmamızda sağlık çalışanların sağlık bakanlığının corona virüse karşı 14 kuralına toplumun uyumuna yönelik düşünceleri incelendiğinde; en yüksek ortalamayı Yurt dışı seyahatleri iptal etme, Bulunulan ortamları sık sık havalandırma, Tokalaşma, sarılma gibi yakın temaslardan kaçınma, Maske takmadan dışarı çıkmamak, kurallarına uyum almıştır. Sosyal mesafeyi koruma, Ellerle göze, ağıza ve buruna dokunmamak, Öksürme ve hapşırma da mendili yoksa dirseğin iç kısmını kullanma kuralı almıştır. Sağlık çalışanların sağlık bakanlığının corona virüse karşı 14 kuralına toplumun uyumuna yönelik düşüncelerine göre; sağlık çalışanlarının insanların toplumsal sağlık kurallarına uyum da problem yaşadıkları düşüncesindeler denebilir.

Bu çalışmamızda sağlık çalışanlarının sosyo-demografik özelliklerine göre işe bağlı gerginlik düzeyleri incelendiğinde; ön lisans mezunu çalışanların işe bağlı gerginlik düzeylerinin ortalama ve standart sapması 50.70 ± 6.659 Orta öğretim ortalama ve standart sapması 46.69 ± 6.561 ve Lisans üstü ortalama ve standart sapması 48.31 ± 6.766 mezunlarına göre, lisans mezunlarının ortalama ve standart sapması 49.38 ± 6.781 orta öğretim mezunlarına ortalama ve standart sapması 46.69 ± 6.561 'e göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre; katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinden eğitim değişkeni ve işe bağlı gerginlik ölçeğine ilişkin yapılan testinin sonu göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F= 5,377$; $p<0,05$).

Yapılan bir araştırmada Eğitim durumu ile işe bağlı gerginlik düzeyi arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir (Akbulut, 2013). Aynı Şekilde Erçevik'in çalışmasında da eğitim durumu ile işe bağlı gerginlik düzeyi arasındaki ilişki istatistiksel açıdan anlamlı bulunmayıp, en fazla işe bağlı gerginlik yaşayan grubun lisans mezunu hemşireler olduğu saptanmıştır (Erçevik, 2010).

Yapılan bir diğer çalışmada bireylerin eğitim durumlarına göre İBGÖ puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuş ve lise mezunlarının İBGÖ puanlarının yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$) (Sivrikaya ve Erişen, 2019).

Bu çalışmamızda ebe olarak çalışanların ortalama ve standart sapması 50.70 ± 6.674 olarak çalışanların uzman doktor olarak çalışanların ortalama ve standart sapması $47.59 \pm 7,066$ ve hemşirelere olarak çalışanların ortalama ve standart sapması 48.93 ± 6.695 göre işe bağlı gerginlik düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre; sağlık çalışanlarının meslekleri ile işe bağlı gerginlik ölçeğine ilişkin yapılan testinin sonu göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F= 2,906$; $p<0,05$). bir çalışmada ; çalışılan birimdeki pozisyon ile işe bağlı gerginlik düzeyi karşılaştırıldığında; işe bağlı gerginlik düzeyi ile pozisyon arasındaki ilişki istatistiksel açıdan anlamlı bulunmazken (Akbulut, 2013) bir başka araştırmada servis hemşirelerinde işe bağlı gerginlik düzeyinin daha fazla olduğu ve işe bağlı gerginlikle birimdeki pozisyon arasındaki ilişki istatistiksel açıdan anlamlı $41,09 \pm 6,80$ olarak bulunmuştur (Erçevik, 2010). Yapılan bir diğer çalışmada; ebelerin İBGÖ puan ortalamaları diğer meslek gruplarına göre daha yüksek bulunmuştur (40.1 ± 6.5). (Sivrikaya ve Erişen, 2019).

Bu çalışmamızda Sağlık Çalışanlarının Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre İşe Bağlı Gerginlik Düzeyleri incelendiğinde; sağlık çalışanlarının mesleklerini orta düzeyde sevenlerin ortalama ve standart sapması 48.70 ± 6.70 düşük düzey sevenlerin ortalama ve standart sapması 44.00 ± 7.02 'ye göre, yüksek düzeyde sevenlerin ortalama ve standart sapması 50.57 ± 6.39 , mesleklerini düşük düzey sevenlerin ortalama

ve standart sapması 44.00 ± 7.02 'e göre gerginlik düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre; katılımcıların mesleklerini sevmeye düzeyleri ve işe bağlı gerginlik düzeyleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($F= 26,514$; $p<0,05$).

Sağlık çalışanlarının pandemi sürecinde çevredekilerin sağlıkçılara bakış algısıyla meslekleri ile işe bağlı gerginlik ölçeğine ilişkin yapılan testinin sonucu göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F= 13,592$; $p<0,05$). Anlamlı farklılıkların olumlu bakış algısına sahip katılımcıların nötr ve olumsuz bakış algısına sahip katılımcılara göre daha yüksek işe bağlı gerginliğe sahip oldukları tespit edilmiştir.

Literatür değerlendirildiğinde; sağlık çalışanlarının mesleğini sevmeye ve pandemi sürecinde çevredekilerin sağlıkçılara bakış açılarının işe bağlı gerginliğe etkisi her çalışma için farklı bulgularla sonuçlanmıştır. Bu farklılığın nedeni bireylerin iş ortamında ve bulunduğu çevrede karşılaştıkları sorunların farklı olması ile ilişkilendirilmiştir.

Yaptığımız bu çalışma sonucunda elde edilen verilere göre: Sağlık çalışanlarının yaşadığı işe bağlı gerginlik sorunlarını en aza indirmek için, bu duruma sebep olan tüm etkenler tespit edilmeli, ortadan kaldırılmalı ve sağlık çalışanlarının daha mutlu, daha verimli çalışması ile iş doyumunun yüksek olması için gerekli önlemler alınmalıdır. Gerektiğinde pandemi sürecinde çalışan sağlık çalışanlarının hizmet verdiği birime göre rotasyon uygulaması yapılarak çalışanların genel ve biyopsikososyal durumları değerlendirilmeli ve bu yönden çalışanlara destek olunmalıdır.

Bu sonuçlar doğrultusunda öneriler;

- ✓ Nöbetli çalışanlara yönelik düzenlemelerin yapılması,
- ✓ Mesleğe yeni başlayan sağlık çalışanları için oryantasyon programları düzenlenmeli, kurs ve eğitim programı ile yeni görevine hazırlanmalı,
- ✓ Sağlık çalışanlarının güvenceli kadroda çalıştırılması,
- ✓ Haftalık çalışma saatlerinin 40 saatten fazla olmaması gerekmektedir.

Sonuç olarak sağlık sisteminin önemli bir parçası olan sağlık çalışanlarının işe bağlı gerginlik yaratan faktörlerin bilinmesi ile alınacak önlemler belirlenebilir. İşe bağlı gerginlik etkilerinin önlenerek iş doyumunun ve veriminin artırılması, çalışan sağlığının korunması ve olumlu sonuçların hasta bakım kalitesine yansıtılması sağlanabilir. Bu çalışmanın pandemi sürecinde sağlık çalışanlarının işe bağlı gerginlik düzeyi ve bunların bazı demografik özellikleri ile mesleki değişkenlerinin arasındaki ilişki hakkında bilinenlere katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Zhu N, Zhang D, Wang W, Li X, Yang B, Song J, et al. a novel coronavirus from patients with pneumonia in China, 2019. *N Engl J Med.* 2020;382(8):727-33. [Crossref] [PubMed] [PMC]

T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. COVID-19 (SaRS-CoV2 Enfeksiyonu) Rehberi (Bilim Kurulu Çalışması). T.C. Sağlık Bakanlığı; 2020. p.40. [Link]

World Health Organization (WHO). Clinical management of severe acute respiratory infection when novel coronavirus (2019-nCoV) infection is suspected. Interim Guidance; 2020. p.21. WHO/nCoV/Clinical/2020.2.

Huang C, Wang Y, Li X, Ren L, Zhao J, Hu Y, et al. Clinical features of patients infected with 2019 novel coronavirus in Wuhan, China. *Lancet.* 2020;395(10223):497-506. [Crossref] [PubMed]

Organization WH. 2020. WHO characterizes COVID-19 as a pandemic. World Health Organization <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/events-as-they-happen>. Published 2020. Accessed 13 March 2020.

Lai, J., Ma, S., Wang, Y., Cai, Z., Hu, J., Wei, N., ... & Tan, H. (2020). Factors associated with mental health outcomes among health care workers exposed to coronavirus disease 2019. *JAMA network open*, 3(3), e203976-e203976.

Ökdem Ş, Abbasoğlu A, & Doğan N. (2000). Hemşirelik tarihi, eğitimi ve gelişimi. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 1(1), 5-11.

Thomas N. K. Resident Burnout. JAMA 2004; 292(23): 2880-89.

Sajjadi S, Norena M, Wong H, Dodek P. Moral Distress and Burnout in Internal Medicine Residents. Canadian Medical Education Journal 2017; 8(1): 36-43.

Erçevik, R. (2010). Hemşirelerde İşe Bağlı Gerginlik, Tükenmişlik Düzeyleri Ve Etkileyen Faktörler. Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Lasebikan V.O, Oyetunde M.O. Burnout Among Nurses in a Nigerian General Hospital: Prevalence and Associated Factors. ISRN Nursing. 2012; (40) 21-57.

Selamu M, Thornicroft G, Fekadu A, Hanlon C. Conceptualisation of Job-Related Wellbeing, Stress and Burnout Among Healthcare Workers in Rural Ethiopia: a Qualitative Study. BMC Health Services Research, 2017; 17(412): 1-11.

Haq Z, Iqbal Z, Rahman A. Job Stress Among Community Health Workers: a Multi-Method Study From Pakistan. International Journal of Mental Health Systems 2008; 2(15): 1-6.

Büyüköztürk Ş, Çakmak E.K, Akgün Ö.E, Karadeniz Ş, ve Demirel F. Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2017:317ss.

Aslan H, S, Alparslan N. Z, Aslan R. O, Kesepara C, Ünal M. İşe Bağlı Gerginlik Ölçeğinin Sağlık Alanında Çalışanlarda Geçerlik ve Güvenirliği. Düşünen Adam Dergisi 1998; 11 (2): 4-8.

Aslan S. H, Gürkan S. B, Girginer H.U, Ünal M. İşe Bağlı Gerginlik Ölçeğinin Bir Hemşire Örnekleminde Geçerlik ve Güvenirliği. Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi, 1996, 4(4): 276- 83.

Karadere E. Depression, Anxiety, Stress Levels of Physicians and Associated Factors In COVID-19 Pandemics. Psychiatry Research. 2020:113130.

Kang L, Li Y, Hu S, Chen M, Yang C, Yang BX, et al. The mental health of medical workers in Wuhan, China dealing with the 2019 novel coronavirus. The Lancet Psychiatry. 2020; 7:e14.

Akbulut, A.B.(2013) Ankara Üniversitesi Hastaneleri Hemşirelerinde İşe Bağlı Gerginlik Düzeyi Ve Rol Çatışması-Rol Belirsizliği Durumu Ve Diğer Etmenler, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Sivrikaya S.K, Erişen M, Sağlık Çalışanlarının Tükenmişlik Ve İşe Bağlı Gerginlik Düzeylerinin İncelenmesi, Anadolu Hemşirelik Ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2019; 22(2): 121-129.

